

Skandináv könyvespolc

A Nagyvilág Kiadót főként a világirodalmi fordításokat közlő, azonos nevű folyóirat révén ismerjük, de könyveket is megjelentet, mint a Könyvfesztiválon bemutatott Ibsen-monográfiát, **Helge Rønning** művét. Az egyébként médiát oktató professzorral Masát András egyetemi tanár beszélgetett, miután **Fázszy Anikó** kiadóvezető és főszerkesztő köszöntötte a résztvevőket, az író, beszélgetőtársát, valamint a kötet két fordítóját, **Kovács Katáng Ferencet** és **Kunszentí Ágnest**. **Masát András** körbeadta az Ibsenről szóló első magyar könyvet, Rubiny Mózes munkáját 1911-ből. Sok mű jelent meg ezt követően a norvég drámaíróról, többek között Kosztolányié, de egyik sem olyan átfogó, mint az itt bemutatott *A lehetetlen szabadság - Henrik Ibsen és a modernitás*. Miben áll a népszerűsége Ibsennek, aki Shakespeare után a legtöbbet játszott színműíró Mozambiktól Kínáig? (Budapesten épp frissen mutattak be egy Peer Gynt-előadást.)

Ibsen fő témája a szabadság és a modernitás, egyén és közösség, illúzió és valóság közti feszültség. Nóra a női egyenjogúság szimbóluma, a szabadság lehetőségéről szól, arról, hogy lehet-e teljesen szabaddá válni. Mint a tanulmánykötet címe is mondja, nem. Darabjaiban többnyire nők reprezentálják ezt a küzdelmet, akik akkoriban egyszerre voltak ideálok és elnyomottak. (Jellemző, hogy Kínában ma a

feminizmust »noraizmus«-nak hívják.) A Vadkacsában arról ír Ibsen, hogy rengeteg idealista álmodozik a világ megmentéséről – amiben ő maga nem hitt.

Színművei a regény hőskorában születtek, és úgy épülnek fel, mintha egy regény utolsó fejezetétől olvasnánk visszafelé a történeteket. A drámának ez az epizódja vezetett el azután Brechthez, Becketthez, az epikus és abszurd színházhoz. Strindberggel összehasonlítva Ibsen német, míg a svéd drámaíró francia nyelven vált Európa-szerte ismertté. A norvég író sokkal zárkózottabb volt, a társadalmi életben sem vett részt különösebben. Valószínűleg emiatt kapta kevésbé jelentős íróháza, Bjørnstjerne Bjørnson a Nobel-díjat 1903-ban, amiről a következő anekdota maradt fenn. Bjørnson eltévedt Stockholmban, és útbaigazítója kíváncsian megkérdezte, ki ő? Mire Bjørnson önérzetesen felelt: a legnagyobb norvég író. Ó, Ibsen úr! – örvendezett az útbaigazító.

Ibsentől egyébként nem állt távol a humor, emlékeztetett a bemutatón Helge Rønning, aki még sok érdekességet mesélt monográfiája „hőséről”, s egyben norvégrol angolra váltott, hogy többen követhessék tolmács nélkül.

Sír melletti szerelem

Sok humor jellemezte a következő, svéd bestseller bemutatóját, melyből Für Anikó és Seress Zoltán színművészek olvastak fel részleteket. Már a címe is különös: *A pasi a szomszéd sír mellől*. Írója, Katarina Mazetti – a fesztivál megnyitóján ő mondott köszöntő beszédet az északi országok részéről – a beszélgetés során elmondta, maga is meglepődött könyve remek fogadtatásán. (A regényből nagy sikerű film is készült.) A korábban gyerekkönyveket író tanár, majd rádiós újságíró ebben a regényben sok humorral és életismerettel beszél el két, első látásra ellentétes érdeklődésű ember, egy könyvtároslány és egy gazdálkodó fiatalember egymásra találását, mely a hozzátartozóik sírja mellett indul – innen a cím. A történethez az író a saját életéből, környezetéből meríthetett tapasztalatokat: maga is egy farmer felesége négy gyerekkel.

A két főszereplőt két narrátorként hallhattuk, helyenként ugyanazt az eseményt elbeszélve a férfi és a nő szemszögéből. Mazetti, aki olaszos csengésű nevét Ausztrián keresztül érkező, kötőrő dédapjától örökölte, elmondta, hogy a megszokottal ellentétben nem a nő, hanem a férfi az érzelmesebb ebben a párosban, a nőnek rideg gyerekkora határozza meg az egyéniségét. Ami összetartja őket, a jó szex és a humor. Sokan megkérdezték tőle, ki volt az ihletadó a férfikarakter megformálásában. Senki, mondta Mazetti, csak megpróbálta beleélni magát. Ami azt mutatta meg számára, hogy valójában nincs nagy különbség férfi és női gondolkodás között, és ha ő férfi lenne, nagyon macho lenne, tette hozzá derűtséget kelteve. Nemzetközi fogadtatásáról elmondta, a franciák kissé nyersnek találták a szerelmi leírásokat, míg az oroszok túl feministának érezték. A könyvnek folytatása is készült, de erről az író nem árult el részleteket.

A skandináv könyvek egyik legfontosabb magyarországi publikálójának számító Scolar Kiadó már tizenöt éve jelenteti meg a régió irodalmát, így az idei Könyvfesztivál egyik főszereplője. Nyolc művet mutattak be ebből az alkalomból, Janne Teller, dán író díszvendégével, aki előző, *Semmi* című ifjúsági regényével nálunk is sikert aratott. Mint Csobánka Zsuzsa egy korábbi rádióinterjúból elmondta (Gondolatjel, Csepicsányi Éva interjúja), a nagyon életszerű, mai, kamaszok körében játszódó történet gimnáziumi tanároknak ad alkalmat arra, hogy a kortárs irodalmat élményszerűen dolgozzák fel diákjaikkal. A korábban diplomataként dolgozó Teller fő témája a konfliktuskezelés, így a *Ha háború lenne nálunk* című, a fesztiválra kiadott könyvében, valamint a szintén itt bemutatott Dán novellák első írásában. A továbbiakban Stian Hole és Thorbjörn Egner gyerekkönyveit, az ugyancsak norvég Karin Fossum író krímijét, Per Petterson és Erlend Loe regényeit, a nálunk már jól ismert finn Sofi Oksanen, valamint a svéd Linn Ulmann és férje, Niels Fredrik Dahl műveit ajánlotta még a kiadó stábjja.

Még mindig bűnügyek

Kerstin Ekman *Egy gyilkos praxisa* című, társadalomrajzba ágyazott bűnügyi történetéről a Svédországban élő **Lipcsey Emőke**, a kötet fordítója beszélt elsőként. Mint elmondta, egy későbbi bemutatóra szeretné elhívni Magyarországra az írónt is, aki a Nobel díjas Tomas Tranströmer és az egyik korábbi Könyvfesztiválon már díszvendégként szerepelt Per Olov Enquist nemzedékéhez tartozik. E mű-

vét, ha a hagyományokba próbáljuk beágyazni, Ibsen Vadkacsájához lehetne hasonlítani, ahol nem az a legfontosabb, kit ölnek meg, hanem a körülötte folyó események. Itt a történet az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején játszódik, főhőse egy orvos, aki egy másik, valóságos könyv, Söderberg *Doktor Glas* című műve orvos szereplőjének képzeletét magától. Ekman könyve valójában lélek- és társadalomábrázolás, az orvos látásmódjában, és nőképében párhuzamot vonhatunk az Ibsen-monográfiánál szóba került, ideálként elképzelt, elnyomott nőre. A *Bűn és bűnhődéssel* ellentétben az elkövető itt nem akar bűnhődni és nem roppan össze.

Jellemző a zárkózott északi lélekre a regényen végigvonuló folyamatos önbecsülés, a feszült önreflexió – gondoljunk csak Strindbergre vagy Bergmanra. Az Orpheusz Kiadó nevében **Erős Kinga** mondott köszönetet a fordítónak a gondos munkáért, **Szentmártoni János** pedig az Írószövetség nevében köszöntötte a könyv létrehozóit, kiadóját és szerkesztőjét, **Vincze Ferencet**, aki Lipcsey Emőkével beszélgetett a könyvről és szerzőjéről, valamint a fordítás háttéréről.

A frissen megjelent regényből, mely egy nappal a bemutató előtt jött ki a nyomdából, Lázár Balázs színművész olvasott fel részleteket.

Szöveg és fotók: Csanda Mária

A megosztó Quisling-mű

Szondi György, a kötetet megjelentető Napkút Kiadó vezetője bemutatta a Bolgár Kulturális Intézet igazgatóját, **Pejkov Plament**, és a meghívott írónőt, aki egyben a XIX. Budapesti Könyvfesztivál vendége volt, és a rendezvény központi helyszínén dedikált is.

Antall István, a Magyar Rádió szerkesztője friss élményekkel vetette bele magát a beszélgetésbe, mert – mint említette – előző éjjel olvasta el **Cecilie Løveid** *Maria Quisling* című könyvét. Elmondta, mennyire szívügye az északi irodalom, illetve hogy szerinte egyre jobban megerősödtek a magyar–norvég irodalmi kapcsolatok. Az írónő magyarul most megjelent drámájával kapcsolatban kiemelte, hogy ilyen dramaturgiával még nem találkozott: hihetetlenül „pörgős” és eseménydús szöveggel van dolgunk, melyben klipszerűen váltják egymást a színpadi jelenetek. Cecilie Løveid drámája egyébként négyrészes, harmincöt jelenetből álló, szürrealisztikus darab, mely az érzelmek felől közelít a történelmi traumákhoz. A finnek és a norvégokat különösen foglalkoztatja a történelmi konfliktusok feldolgozása; a fasizmus a mai napig a kibeszéletlen, felkavaró múlt része. Antall István észrevétele szerint ezt a művet különösen izgalmas lenne magyar színpadon bemutatni, egy „kis életet” vinni a sodró dramaturgia által a lassú magyar színházakba. Egyébként a beszélgetés folyamán a norvég írónő többször is elmondta: ittlétének egyik célja, hogy magyar színházi bemutató szülessen a művéből.

A kötet és a színdarab háttérének e bemutatása után Cecilie Løveid tolmács segítségével válaszolt a feltett kérdésekre. **Kovács katáng Ferenc**, a mű fordítója volt az írónő „jobb keze”,

aki a magyar hallgatóság számára egyéb tudnivalókkal egészítette ki Cecilie Løveid szavait.

Antall Istvánt az érdekelte, miért ezt a filozofikus és szürrealisztikus hangot választotta darabjához a szerző. Az író elmesélte, hogy a dráma a norvég Nemzeti Színház kérésére íródott 1994-ben. Mivel nagy színpadra írta, a mű terjedelmesebb szöveggel készült, a színház igényei szerint. Megírása előtt őt magát nagyon foglalkoztatta a norvég háború és különösen annak morálisan elítélhető szereplői. A II. világháború sokáig abszolút tabutéma volt Norvégiában. A két főszereplő, Maria és Vidkun Quisling viharos kapcsolatát mutatja be a könyv egy szerelmi háromszögön keresztül. Maga Vidkun Quisling a norvég fasiszta párt első embere volt, Hitler helytartója. Nagyon elszánt, hatalomra szomjas ember, aki Hitlert ugródeszkának használta karrierje kiépítésében, és arra törekedett, hogy egyszer ő vegye át az egész világ feletti uralmat. A színdarab vegyes fogadtatásban részesült: igencsak felkavarta az állóvizet a norvég kultúrában és a közvéleményben, de legfőképpen a személyes érzelmek terén. Élnek még jó néhányan, akik személyesen ismerték a Quisling családot, és nehezen tudnak lelkiismeretükkel elszámolni. Sokan úgy gondolták, hogy korai volt a darab megírása, hiszen jó néhány embernek a szüleit, nagyszüleit Quisling végeztette ki. A helyzet paradox, mert Quislinget pozitív hősként is számon tartják, aki Oroszországban részt vett a Vörös kereszt segélycsomag-osztó tevékenységében, és segítette a Sztálin által kiszigerelt rebellis orosz pórnépet. Ma is vitatott és központi kérdés Norvégiában, hogy helyes volt-e Quisling kivégzése. A súlyos téma ellenére a szerző az iróniát sem kerüli a darabban, és kitekint Quisling gyermekkorára is – ezekben a színekben a diktátor kisfiúként jelenik meg, rövidnadrágban.

A dráma nemzetközi fogadtatására is kíváncsiak voltak a vendéglátók. Cecilie Løveid elmondta, hogy Norvégián kívül eddig csak Amerikában játszották a darabot, de már sok nyelvre lefordították. Az író azt sem titkolta, hogy igencsak megosztotta a közvéleményt. Noha Norvégiában nagyot alakítottak a színészek a két Quisling bőrében, a témát akkor is roppant kényesnek találta a kritika. Az idősökben fájdalmas emlékeket ébreszt, a fiatalok körében pedig nem annyira ismert: nem tudják átérezni sem a groteszk oldalát, sem a komolyságát. Az író-olvasó találkozó végén Cecilie Løveidet költőként is megismerhette a közönség: Cserna Csaba előadásában hallhattuk a Napút folyóiratban korábban megjelentetett néhány versét. Az író-költő norvég nyelvű felolvasása még színesebbé tette a programot.

Grecz Andrea